

ТЕ, ЩО ПОЗНАЧЕНО ЧАСОМ

*(Степан Хороб. У відлуннях часу. Статті, ескізи, рецензії, спогади.
Івано-Франківськ: Місто НВ, 2021: 356 с.)*

У новій книзі прикарпатського автора Степана Хороба «У відлуннях часу», що вийшла в Івано-Франківському видавництві минулого року, зосереджено увагу на недостатньо з'ясованих проблемах у розвитку української і європейської драматургії, зокрема кінця ХІХ – початку ХХ століття. Крім того, на сторінках рецензованого видання, порівняно з попередніми книгами Степана Хороба, вміщено такі різножанрові дослідження, як ескізи, рецензії та спогади. Останнє є радше приналежністю до публіцистики, чи, точніше кажучи, мемуарної літератури. І все ж «У відлуннях часу» сприймається, з одного боку, як літературознавчий і мистецтвознавчий матеріал (розділи «Поетична драматургія і кіномистецтво» і «З теорії та історії драми»), а з іншого – як начерки до майбутніх досліджень (розділ «Ескізи»), як літературознавчі рецензії (розділ «Літературно-критичні причинки»), як пам'ятні знаки (розділ «Спогади»). На перший погляд, цей другий матеріал книги дещо суперечить двом першим її розділам. Однак і в них, передовсім у розділі «Літературно-критичні причинки», Степан Хороб акцентує на проблемах української драматургії – фольклоризації її зовнішньої та внутрішньої структури, моделюванні фікційної свідомості персонажа, а в спогадовій частині – на поглядах про природу та функціональність драми, її ідейно-естетичних категорій, висловлених свого часу Анатолієм Погрібним, Володимиром Панченком і Василем Фащенком. Отож розділ «Ескізи» візуально «випадає» із загальної концепції наукового дослідження івано-франківського вченого.

Тут закономірно виникає питання: то що ж робить нову книгу дослідника цілісною? Відповідь, певно, слід шукати в самій назві нової праці Степана Хороба, в якій наскрізним в усіх розділах і статтях, уміщених в них, проступають саме часові параметри – і дослідження, і написання, і попередньої публікації. Справді, автор книги скомпонував її, книгу, з різних статей, написаних і видрукованих в різний час, на що вказують роки видання, по суті, в усіх матеріалах. Хоч, як на мене, не всі вони написані автором на однаковому рівні. Як видається, найбільш ґрунтовними є статті про українську поетичну драматургію, театр і кіно (доведено зусібч їх самодостатність), а також про теоретико-літературні аспекти драми та її стилеві різновиди, побудовані здебільшого на модерністських типах художнього мислення – символізмі, експресіонізмі («Художні особливості лірико-поетичної драматургії О. Олесья», «Українська символістська драматургія: театральність і поетичність (на матеріалі п'єс В. Пачовського та О. Олесья)», «Естетична самодостатність українського

поетичного театру», «Творення кіноsvіту як художній процес (на матеріалі фільмів українського «поетичного кіно»», «Теорія драматичного мистецтва Михайла Роздольського», «Експресіонізм та символізм у новітній українській драмі (П'єси М. Куліша, В. Винниченка, С. Черкасенка та І. Кочерги в західноєвропейському контексті)». При цьому я не впевнена, що для того, аби переконатися у функціонуванні українського поетичного кінематографу авторові треба було подавати до книги (вже видрукувану, до речі, раніше, в інших його книжках) статтю «Повість Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» у системі українського «поетичного кіно». Адже саме про цю картину чи не найчастіше згадується в статті «Творення кіноsvіту як художній процес». Окрім того, «поетична драматургія і театр» як ідейно-естетичні явища, на нашу думку, не співмірні з українським поетичним кінематографом ні за мистецькими, ні за часовими параметрами.

Здавалося б, дещо відособлено стоять у цьому ряді досліджень Степана Хороба статті про зарубіжних драматургів – Вільяма Батлера-Єйтса та Станіслава Ігнація Віткевича. Однак свідомо поставлені літературознавцем в компаративний ряд з п'єсами українських письменників і вони додають нових штрихів в аналізі жанрів і стилів нашого національного драмопису, зосібна доби модернізму. Ці студії написані аналітично, з глибоко доказовою базою й обґрунтуванням цілого ряду положень та висновків. Такі компаративістські праці на часі. Принагідно зазначу, що матеріали розділу «Ескізи» відповідають своєму значенню, адже в статтях про Євгена Маланюка, Євгена Плузника, Наталю Кобринську, Костя Вагилевича та Івана Денисюка лише окреслюються (пунктирно намічаються) акценти подальшого їх вивчення. Щоправда, і тут проступає деяка несумісність «об'єктів і предметів» дослідження. Далєбі важко до художників слова залучати в аналізі їх творчості наукову творчість відомого українського вченого Івана Денисюка. Складається враження, що автор книжки, прагнучи віддати належне цій постаті науковця й людини, дещо «надужив у штучному структуруванні» цього розділу.

Цілий ряд літературно-критичних поглядів Степана Хороба розкриваються в розділі, де подані його рецензії, написані впродовж останніх років, як правило, у другому десятилітті двотисячних. Тут рецензії на праці як молодих (Марія Лапій, Вікторія Атаманчук та Ігор Цуркан), так і досвідчених сучасних літературознавців (Алла Швець, Вікторія Колкутіна, Валентина Школа). Рецензії – змістовні, науково аргументовані з мотивованим методологічним інструментом у системному аналізі кожної монографії. Проте складається враження, що їх текст є вторинним... Знаючи, що Степан Хороб часто виступає офіційним опонентом на захистах дисертацій (у названих авторів монографій він, до речі кажучи, також був опонентом їх дисертаційних досліджень), можна припустити, що тексти рецензій значною мірою будувалися на основі його офіційних

виступів як опонента. Звісно, це аж ніяк не означає, що рецензії є не факховими або ж поверховими...

В останнього розділі вміщено спогади про учених-літературознавців, які відійшли у засвіти, однак залишили в пам'яті Степана Хороба, який зустрічався і працював з багатьма ними в різний час. Тут – імена професорів Володимира Матвіїшина, Романа Гром'яка, Володимира Полека, Василя Фащенко, Олени Гнідан, Анатолія Погрібного, Володимира Панченка. Написані з теплотою і щирістю, ці спомини наче вивершують структуру всієї книги івано-франківського дослідника: все прожите й пережите своєрідно переломлюється у відлуннях часу, що невинно розвиває свій рух. Тому-то кожні миті людського життя треба оберігати як непроминальну пам'ять. Власне, такий пафос і вступної статті до цієї книги «Доля, зіткана з любові», яку написав відомий український вчений та письменник з Дрогобича Микола Зимомря.

У цьому виданні все позначено часом...

Соломія Ушневич, м. Нью-Йорк, США